

نقش محلات در ساختارهای اجتماعی شهرهای تاریخی ایران به عنوان عنصر هویت بخش به شهر اسلامی

ابوذر هادی¹، مریم قرائی^{2*}، سمیرا معصومزاده³، سحر حسینی⁴، جمشید
علیاری⁵

1-مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد پرنده (oljaeto@yahoo.com)

2،3- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مرمت بناها و بافتهای تاریخی

(M_gharayee@yahoo.com)

4-مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

چکیده

هر بررسی الگوهای شهرسازی در کشورهای مختلف و فرهنگهای گوناگون نشان می‌دهد یکی از عوامل اصلی شکل‌دهنده به ساختار شهرها نگرش مذهبی بوده است. در ایران نیز نگرش دینی و تکیه اسلام بر ارتباطات همسایگی و از سوی دیگر تاکید بر پیروی از اصول دینی و درهم‌ریختن نظام کاستی گذشته و جایگزین شدن جهان‌بینی اسلامی در ساخت بازار و میدان و سایر عناصر اصلی شهر موجب شده الگوهای شهرسازی در ایران پس از اسلام (با وجود بهره‌مندی از میراث معماری-شهرسازی قبل اسلام) بسیار متفاوت از اصول طراحی شهر در دوران قبل باشد. تنوع دین و ارزشهای اعتقادی میان ساکنان شهر و ساخت بناهایی با کارکرد مذهبی توسط پیروان هر دین یا مذهب و به همین تبع شکل‌گیری محله‌هایی با ساکنان هم‌کیش به همراه ارتباطات بین محله‌ای توأم با احترام به ارزشها و اصول مذهبی یکدیگر؛ در کنار توصیه‌هایی که شریعت مبین اسلام برای ارتباطات بین مسلمانان از نحوه ساخت خانه تا تعریف همسایگی دارد، از ویژگیهای فرهنگی ایرانیان مسلمان در طول تاریخ بوده و حس تعلق به مکان میان ساکنان محلات علاوه بر ارتقاء ظرفیتهای اجتماعی که در اثر ارتباطات اجتماعی میان محلات پدید می‌آمد سبب شد که ایرانیان به عنوان مردمانی که ضمن احترام به سایر ادیان، زمینه ارتباط آزاد و گفتمان فرهنگی را فراهم می‌آورند در جهان شناخته شوند. این پژوهش با نگاهی به زمینه‌های شکل‌گیری محلات در ایران قبل و بعد از اسلام و بررسی ساختارهای اجتماعی شهرها در دوره‌های مختلف پس از اسلام و نقش آن در شکل‌دهی به محلات؛ و همچنین تحولات شهرهای ایرانی در گذر تاریخ سعی دارد نقش اساسی انگاره‌ها و ارزشهای دینی در طراحی شهرهای ایرانی پس از اسلام را خاطرنشان سازد، تا در مسیر برای ساماندهی شهرهای حال حاضر و طراحی‌های آینده مورد توجه واقع شود.

واژه‌های کلیدی: شهر ایرانی، شهرسازی ایرانی-اسلامی، الگوهای دینی شهرسازی، محلات شهر، ساختار شهر اسلامی، آموزه‌های دینی

1- مقدمه

محله به عنوان عنصر اصلی در سلسله مراتب فضاهای زیستی (از خانه تا شهر) می‌تواند ارتباط انسان با هم‌نوعانش را (به ویژه در شهرهای